

І.М. Вигівська, к.е.н., доц.
О.Я. Левківська, студ., IV курс, гр. ОА-68, ФОФ
Житомирський державний технологічний університет

ПІДХОДИ ДО ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ЗАСТАВИ

Застава є одним із видів забезпечення виконання зобов'язань боржником (заставадавцем) перед кредитором (заставоотримувачем). Операції застави охоплюють передачу майна в заставу, повернення майна з застави у разі виконання заставадавцем взятого на себе зобов'язання, а також перехід права власності на заставлене майно до заставадержателя, або його реалізація у випадку порушення заставадавцем умов договору застави, тобто невиконання свого зобов'язання перед заставоотримувачем. Дані господарські операції є об'єктами бухгалтерського обліку як у заставадавця, так і в заставоотримувача. Тому з метою визначення особливостей облікового відображення операцій застави на бухгалтерських рахунках систематизуємо всі можливі методичні підходи таблиця 1.

Таблиця 1

Відображення у бухгалтерському обліку застави за її видами

Майно (права), що переходить в заставу	Відображення в бухгалтерському обліку				
	до моменту передачі в заставу	у заставадавця		у заставоотримувача	
		передача в заставу	Повернення з застави	отримання в заставу	повернення з застави
Іпотека					
земельні ділянки	101	Д 05 К –	Д – К 05	Д 06 К –	Д – К 06
будівлі, споруди	103				
об'єкт незавершеного будівництва	151				
Заклад					
ювелірні вироби	бухгалтерський облік закладу у заставадавця не відображено тому, що заставадавцем, як правило, є фізична особа			06.1 *	06.1 *
побутова техніка					
офісна техніка					
мобільні телефони					
транспортні засоби					
Застава товарів в обороті або у переробці					
сировин	201	Д 05 К –	Д – К 05	Д 06 К –	Д – К 06
напівфабрикати	202, 25				
комплектуючі вироби	202				
готова продукція	26				
Застава майнових прав					
майнові авторські права	125	Д 05 К –	Д – К 05	Д 06 К –	Д – К 06
суміжні права	125				
майнові права інтелектуальної власності	123, 124, 125				
корпоративні права	40,45				
речові права на нерухоме майно	122				
Застава цінних паперів					
акції	14, 35	Д 05 К –	Д – К 05	Д 06 К –	Д – К 06
векселі	182, 34, 51, 62				
облігації	14, 52				

*заставоотримувачем при закладі здебільшого є ломбард. Рахунок 06.1 "Майно, отримане у заставу" передбачений Методичними рекомендаціями щодо ведення бухгалтерського обліку ломбардами. Відповідно до них ломбард зобов'язаний вести аналітичний облік отриманого у заставу майна за оцінною вартістю та з характеристикою цього майна

З наведеної таблиці 1 можна побачити, що основними бухгалтерськими рахунками, призначеними для обліку операцій застави є 05 «Гарантії та забезпечення надані» та 06 «Гарантії та забезпечення отримані». Перший рахунок використовується в бухгалтерському обліку операцій застави заставадавцем, а інший заставоотримувачем. Для високої інформативності даних бухгалтерського обліку та відповідного облікового відображення різних видів застави суб'єктам господарювання слід розробити власну систему аналітичного обліку операцій застави (в розрізі видів застави, а також окремих об'єктів, які належать до того чи іншого виду застави).

Крім того, таблиця 1 містить перелік рахунків бухгалтерського обліку, які використовуються підприємствами-юридичними особами для відображення різних матеріальних об'єктів, а також прав, що перебувають у власності даного суб'єкта господарювання, до моменту та на момент застави. Варто зазначити, що підприємства крім відображення заставленого майна (майнових прав) на позабалансових

рахунках також переводять заставу на спеціальний аналітичний рахунок, що відкривається до відповідного субрахунку обліку предмета застави.

У заставодавця передача майна (майнових прав, цінних паперів) у заставу відображається за дебетом рахунку 05 «Гарантії та забезпечення надані», а після виконання ним своїх зобов'язань перед заставодержателем – за кредитом даного рахунку. У заставоотримувача порядок відображення операцій застави є аналогічним, проте використовується інший рахунок позабалансового обліку, а саме 06 «Гарантії та забезпечення отримані».

Слід зауважити, що досить часто виникає ситуація, коли заставодавець порушує умови договору застави. Це можна чітко прослідкувати на прикладі фінансово-кредитних установ, коли боржник не повертає суму наданого кредиту та не сплачує нарахованих за нього відсотків. У зв'язку з цим, заставоотримувач або реалізує заставлене майно і в повному обсязі задовольняє свої вимоги, або набуває право власності на предмет застави, якщо це передбачено у договорі застави. Як правило, на практиці відбувається продаж заставленого майна у порядку, визначеному у ст. 20–25 Закону України «Про заставу».

Отже, розглянемо порядок облікового відображення операцій з реалізації заставленого майна та задоволення вимог заставоотримувача на прикладі установи ломбарду (табл. 2).

Таблиця 2

Відображення операцій з реалізації заставленого майна у бухгалтерському обліку

№ з/п	Назва операції	Кореспондуючі рахунки	
		дебет	кредит
1.	Майно, передане на реалізацію	025	-
2.	Майно, зняте з позабалансового обліку як забезпечення виконання зобов'язань	-	06.1
3.	Отримання виручки від реалізації заставленого майна	301, 311	702.1
4.	Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	702.1	641
5.	Списання вартості реалізованого майна з позабалансового рахунку	-	025
6.	Відображення суми заборгованості перед заставодавцем після реалізації майна (без ПДВ)	704	685.2
7.	Нарахування збору до Пенсійного фонду (у разі реалізації виробів із золота) за рахунок реалізованого майна**	685.2	651
8.	Перерахування нарахованого збору до Пенсійного фонду	651	311
9.	Нарахування відсотків за користування фінансовим кредитом	373.1	703.1
10.	Нарахування пені за прострочення повернення фінансового кредиту	374.1	715.1
11.	Списання (погашення) суми нарахованих відсотків та пені за неповерненими фінансовими кредитами за рахунок реалізованого майна	685.2	373.1, 374.1
12.	Списання (погашення) неповерненого кредиту за рахунок реалізованого майна	685.2	377.1
13.	Повернення заставодавцю залишку суми від реалізації заставленого майна	685.2	301
14.	Списання отриманих доходів на фінансові результати	702.1, 703.1, 715.1	791
15.	Списання суми зменшення доходу на фінансові результати	791	704

**Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій з продажу ювелірних виробів із золота сплачується в розмірі 5 % вартості реалізованих ювелірних виробів із золота (крім обручок), платини і дорогоцінного каміння. Він включається до ціни відповідних товарів і сплачується їх продавцями з виручки від реалізації

Таким чином, відображення операцій застави в бухгалтерському обліку має свої особливості. Виділення об'єктів бухгалтерського обліку, що є предметами застави (майно, майнові права, цінні папери), специфіки облікового відображення їх до моменту, під час та при поверненні (знятті) застави, а також у випадках не виконання заставодавцем взятого на себе зобов'язання (перехід права власності на заставлене майно до заставоотримувача або його реалізація), надає можливість у подальших дослідженнях здійснити розробку методичних підходів до бухгалтерського обліку операцій застави.